

Innlegg fra Kulturvernforbundet

Frivillig kulturvernarbeid omfatter svært mye. I Kulturvernforbundet har vi 19 medlemsorganisasjoner som driver med ivaretagelse av materiell og immateriell kulturarv av svært forskjellig slag. Men kulturarv omfatter enda mer. Musikk, dans og ikke minst litteratur er vesentlige deler av hva som går i arv innenfor en kultur. Kanskje det betyr at fellesskapet av kulturarv ivaretagere bør utvides – det spørsmålet skal jeg imidlertid la ligge i dag. Poenget nå var å få sagt at jeg i det følgende vil snakke om kulturminnevern som vern av kulturarv, i motsetning til læren om hvordan man best kan konservere fysiske og immaterielle kulturminner.

Jeg har med årene funnet det nyttig av og til å skille mellom død kulturarv og levende kulturarv. Det er selvfølgelig en grov forenkling, men den kan være formålstjenlig når man skal begrunne hvorfor ivaretagelse av kulturarv har samfunnsnytte. Død kulturarv kan ha sin klare betydning for historisk identitet. Men stolte vikingtokt er en for lengst avsluttet kulturytring, og også seterdrift, seilskutefart og mangletre som sjekkemetode er nå marginale fenomener. Levende kulturarv derimot er den arven vi utøver på noe vis eller tar fysisk vare på. Mennesker som vedlikeholder sine hus etter antikvariske prinsipper og bor i dem, er et godt eksempel. De bokstavelig talt lever i sin kulturarv. Andre eksempler er de som driver med foledans, gammeldans eller for den saks skyld swing, likeledes de som kjører veteranbil, produserer norsk tradisjonskost osv.

Mens død kulturarv har vært god å ha spesielt når historiske linjer skal trekkes opp i festtaler og sikkert vil fortsette å være det, er altså et viktig kjennetegn på levende kulturarv at den inngår i nåtidsmenneskers liv.

Jeg våger også å påstå at oppmerksomheten har dreid fra den døde til den levende kulturarv i takt med at Norge ut over 1900-tallet ble trygt etablert som nasjon, samt at dette også samvarierer med økende migrasjon, globalisering og større vekt på det individuelle. Kanskje er det til og med noen årsakssammenhenger her, uten at jeg har tenkt å gjøre noe forsøk på å bevise det. Tilbake til hvorfor det har samfunnsnytte å ta vare på kulturarv.

Da jeg begynte å arbeide i kulturminnevernet for et kvart århundre siden, var en av flere viktige samfunnsoppgaver å opprettholde bosettingen i distriktene ved å skape livsfriske lokalsamfunn. Fra kulturvernet argumenterte vi for at fremtidshåp og tro på egne krefter hadde som forutsetning at individ og samfunn kjente sin identitet og var stolt av sine kulturelle røtter. Vi mente også å se at dette stemte, tiltak som fikk folk til å bli stolt av hjemstedet og hvem de var lot til å være et godt verktøy mot fraflytting.

En annen samfunnsoppgave som er blitt stor og tydelig opp mot nåtiden, er hvordan man skal få grupper med til dels svært forskjellig kulturarv til å fungere

sammen i et moderne, såkalt multikulturelt samfunn. Jeg tror at ivaretagelse av kulturarv kan være et godt verktøy også når det skal arbeides med denne samfunnsoppgaven, spesielt dersom oppmerksomhet rettes mot temaet *hvordan kulturarv blir til*. Kjernepunktet er her å få oppmerksomhet rundt følgende faktum:

Ingen kulturer har grodd frem av seg selv, og de enkeltelementer som utgjør en kultur henger ikke sammen i en uløselig helhet. Derimot er enhver kultur en mosaikk under stadig forandring, selv om hastigheten varierer over tid og fra kultur til kultur. De enkelte bestanddeler i mosaikken er kommet og kommer som impulser med vidt forskjellig opphav, bearbeides i ulik grad og suppleres med rene innovasjoner som oppstår innen den enkelte kultur.

Dersom denne kunnskapen får stå sentralt i arbeidet med kulturarv, våger jeg å påstå at mellom annet følgende to positive effekter ville følge:

- kunnskap om hvordan egen kulturarv er blitt til vil medføre større respekt og forståelse for andres kulturarv
- kunnskap om hvordan kulturarv blir til vil gjøre det lettere å innse at enkeltelementer i egen kulturarv kan være dysfunksjonelle, men at de kan avvikles uten at resten av egen kulturarv går tapt

Disse to effektene må etter min mening være tilstede dersom utviklingen ikke skal gå i retning av flere parallelle kulturer på samme geografiske område og at de forskjellige kulturene dyrker hver sin kulturarv. Det er mye og vond erfaring for at slike forhold gir grunnlag for varige motsetninger og konflikter. Jeg vil tro det er unødvendig å trekke frem eksempler. Alternativet er et samfunn hvor kulturelle særtrekk (altså kulturarv) ivaretas, men hvor de forskjellige kulturelle grupper innser og arbeider for at det samfunn og den kultur som kommer vil være et resultat av kulturarv fra samtlige grupper.

Jeg tror dessverre også det er mulig å tenke seg en utvikling eller en situasjon hvor ivaretagelse av kulturarv skjer i en sjåvinistisk ramme, hvor hovedsaken blir å dyrke det man oppfatter som sin egenart og gjerne fremheve denne som bedre enn andres. Tanker om biologi, rase og gudegitte preferanser har god grobunn i slike settinger. Derimot, gjort på riktig måte kan oppmerksomhet på ivaretagelse av kulturarv være et godt verktøy til integrering både av gamle og nye landsmenn i en moderne, multikulturell nasjon.

Et viktig spørsmål er hvordan de forskjellige innvandrergruppene kan trekkes mer inn i det frivillige kulturvernarbeidet, til en viss grad gjelder dette også de gamle minoritetskulturene. Jeg er i hvert fall sikker på at *ingen kan stå for ivaretagelse av andres kulturarv*, drivkraften må komme fra de som er bærere av den kulturarv som skal ivaretas. Jeg tror ikke vi kan gjøre annet enn å oppmuntre, være eksempel og være åpne for at man kan arbeide med kulturarv på helt andre måter enn vi er vant til. Grupper som er i mindretall i et

storsamfunn vil etter all sannsynlighet ha et utgangspunkt for kulturarv arbeid som er svært forskjellig fra det vi er vant til. Kanskje kan man her dra nytte av den kunnskap som er innhentet om hvordan situasjonen var for norske utvandrere i Amerika. Uansett – jeg mener det er et sterkt behov for å bygge opp kunnskap om hvordan man skal få gamle og nye innvandregrupper ikke bare til å drive organisert kulturarvsarbeid, men å gjøre det som en del av et bevisst samfunnsarbeid hvor siktemålet er kulturell fellesskapsfølelse.

Selv om jeg som sagt mener at de som er bærere av kulturarv selv må organisere ivaretagelsen, betyr ikke det at innvandrere ikke har noe å gjøre i de eksisterende kulturvernorganisasjonene. Et helt konkret eksempel:

Den bygningsarven vi har i Norge er selvfølgelig som all annen kulturarv et resultat av impulser utenfra, og av bearbeidelser av disse og innovasjoner som er skjedd på norsk jord. Et tilsvarende udiskutabelt faktum er at de store innvandringsgruppene fra de siste årtiene ikke har vært delaktige i å skape denne bygningsarven. Kan man derfor heller ikke regne med at de skal ha noen som helst interesse i å være med på å ta vare på den, konkretisert til å melde seg inn i den organisasjon som i størst grad er opptatt av bygningsvern, Fortidminneforeningen? Mitt svar er at jo, det bør de ha interesse av. For mennesker som skal virke, og spesielt for mennesker som skal vokse opp, i dagens og morgendagens multikulturelle Norge vil bygningsarven som bokstavelig talt står på norsk jord utgjøre et viktig element i den kulturarv som er felles for alle som bor i landet. Et stykke på vei er dette parallelt med at jeg som trondhjemmer er interessert i at Bryggen i Bergen blir tatt godt vare på.

Det er ikke ny kunnskap at kulturer blir til gjennom utveksling av impulser, bearbeiding av disse samt ved innovasjoner, det har lenge vært elementær kulturteori. Men det er rom for mye forskning og kunnskapsinnhenting om konkrete eksempler på dette innenfor den allsidige kulturarven vi finner i Norge i dag. En effektiv måte å gjøre slik kunnskap og kulturteoretisk innsikt kjent for bredere befolkningslag på, er å få frivillig sektor, inkludert ennå uorganiserte frivillige, til å arbeide med kulturarv i et slikt perspektiv. Det er allerede mange krefter som nå trekker i den retning. Om jeg får være ubeskjeden nok til å begynne med Kulturvernforbundet, så valgte vi, da vi skulle foreslå tema for Kulturminneåret 2009, dagliglivets kulturminner som hovedtema med kulturminner på vandring som en av tilnæringsmåtene, nettopp med tanke på å gjøre folk flest mer bevisste på hvordan kulturarv oppstår. Kort etter ble Mangfoldsåret lansert, med et faglig innhold så beslektet at vi nå ser at Kulturminneåret 2009 blir omtalt som en forlengelse av Mangfoldsåret. Et annet, spesielt interessant tiltak er prosjektet Mangfoldige minner, hvor tradisjonelle kulturvernorganisasjoner samarbeider med innvandrersorganisasjoner om innsamling av minnestoff. En interessant oppdagelse prosjektet har gjort, er at det allerede har foregått mye

kulturarvinnsamling av grupper tilknyttet frivillighetssentralene. Dette er organisasjoner i hvert fall vi i Kulturvernforbundet opp til nå ikke har vurdert som mulige samarbeidspartnere i kulturvernsammenheng. Kanskje kan det gjennom KAFF-prosjektet avdekkes hvorvidt innvandrere har en lavere terskel for kontakt med frivillighetssentraler enn for å kontakte de etablerte kulturvernorganisasjonene. I så fall vil det utgjøre en interessant kanal for nyrekruttering til norsk kulturvern, ikke bare av nye medlemmer men av nye kulturarvsområder.
